

Nowy Skarbiec
Koronny

Blask Rzeczypospolitej

NOWY SKARBIEC KORONNY

w Zamku Królewskim na Wawelu

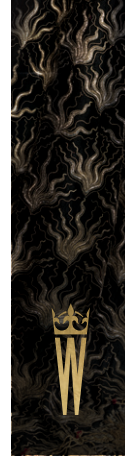
OD 30 CZERWCA

THE NEW CROWN TREASURY

FROM JUNE 30

Nowy Skarbiec Koronny

Najnowsza odsłona jednej z głównych stałych ekspozycji Zamku Królewskiego na Wawelu, prezentującej najcenniejsze polskie pamiątki historyczne, 1 lipca została udostępniona publiczności po wielkiej metamorfozie. Najważniejszy w Polsce zbiór pamiątek narodowych i kosztowności jest prezentowany na nowocześnie zaaranżowanej ekspozycji, odpowiadającej oczekiwaniom współczesnego odbiorcy. Nowy Skarbiec Koronny, znajdujący się na parterze w północnym skrzydle zamku, ma obecnie trzykrotnie więcej sal wystawowych niż poprzednio, dzięki czemu mieści większą liczbę zabytków, z których część nie była w nim dotąd pokazywana.

Znaczenie Skarbca

Nowy Skarbiec Koronny nawiązuje do znajdujących się na Wawelu co najmniej od XV wieku dwóch historycznych instytucji: Skarbca oraz Archiwum Koronnego – powołanych do przechowywania widomych znaków suwerenności Królestwa Polskiego, a następnie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. W Skarbcu znajdowały się najcenniejsze insygnia władzy królewskiej oraz klejnoty koronne, w Archiwum – najważniejsze dokumenty państwowe. Ich zasoby nie były jednak ogólnodostępne, a pojedyncze precjoza wyjmowano ze Skarbca jedynie przy wyjątkowych okazjach, przede wszystkim na koronacje królewskie. Pierwszy pokaz insygniów odbył się dopiero w 1792 roku. Trzy lata później, po trzecim rozbiore Polski, zawartość Skarbca, w tym niemal wszystkie przechowywane w nim insygnia i klejnoty koronne, została zrabowana przez Prusaków, a następnie prawie w całości zniszczona. Grabież przetrwały jedynie pojedyncze pamiątki. Staropolski Skarbiec Koronny na Wawelu przestał wówczas istnieć.

Wawelska ekspozycja muzealna, po raz pierwszy otwarta w 1930 roku, a potem systematycznie wzbogacana, ideowo nawiązuje do staropolskiego Skarbca. Jej nowa odsłona właśnie została udostępniona publiczności. To miejsce eksponowania najbardziej reprezentacyjnego w naszym kraju zbioru kosztowności: kilkuset bardzo cennych dzieł sztuki skupionych wokół Szczerbca – najważniejszej polskiej pamiątki historycznej. Podstawą ekspozycji są ocalałe po pruskiej grabieży pojedyncze zabytki, precjoza z królewskich i książęcych skarbców (m.in. Sobieskiego, Radziwiłłów, Sapiechów, Potockich), pamiątki po monarchach, magnackich rodzinach i słynnych do-

wódcach, a także paradne militaria świadczące o chwale oręża polskiego, dary dyplomatyczne, trofea z odsieczy wiedeńskiej oraz okazały zbiór klejnotów i naczyń ze srebra i złota, wytwarzanych na specjalne zamówienia od XV do XVIII wieku.

Metamorfoza przestrzeni i ekspozycji

W nowym Skarbcu Koronnym można zobaczyć zarówno szeroko znane zabytki, jak i te, które dotychczas nie były wystarczająco wyeksponowane. Część pamiątek historycznych dawno lub nawet nigdy wcześniej nie była prezentowana publiczności. Pięknie podświetlone, wydobyte z cienia i ukazane za pomocą najnowocześniejszych rozwiązań sztuki ekspozycyjnej tworzą niepowtarzalną atmosferę i nawiązują do świetności i blasku historycznego Skarbca Koronnego.

– Nawet jeśli ktoś bardzo dobrze znał Skarbiec, będzie zaskoczony jego obecną odsłoną. Prace nad otwarciem Nowego Skarbca Koronnego trwały jedenaście miesięcy. Zamiast do czterech zapraszamy teraz do dwunastu nowo zaaranżowanych sal. To w większości dotychczas nieznaną publiczności przestrzeń, w której do niedawna znajdowały się magazyny Archiwum Narodowego, przeniesione w 2020 roku do nowej siedziby. Jest to więc nie tylko znacząca różnica jakościowa, ale także ilościowa, ponieważ duża przestrzeń umożliwia pokazanie o wiele większej liczby eksponatów – mówi prof. Andrzej Betlej, dyrektor Zamku Królewskiego na Wawelu. – Prezentujemy rozmaite zabytki rzemiosła artystycznego – srebra, tkaniny, trofea, militaria, a także dzieła malarstwa.

Fot. Anna Stankiewicz

Fot. Anna Stankiewicz

To zatem wystawa kompletna, która opowiada nie tylko dzieje samego Skarbcza, ale też Rzeczypospolitej. Meta-morfoza Skarbcza oznacza więc dla publiczności nowe spojrzenie na wyjątkową kolekcję i niezapomniane doświadczenia w kontakcie ze sztuką i historią – dodaje dyrektor Zamku.

– Scenariusz wystawy powstał na Wawelu, ale był szeroko dyskutowany także z muzealnikami, historykami i praktykami wystawiennictwa z różnych ośrodków w kraju. Przeprowadzono zakrojone na szeroką skalę prace konserwatorskie, dokonując przeglądu i kwalifikacji wszystkich zabytków potencjalnie mogących trafić na ekspozycję. Często z powodu konserwatorskich restrykcji – co dotyczy zwłaszcza tkanin – musiały one czekać na zapewnienie im dobrostanu w najnowocześniejszych kwalifikowanych gablotach, które odpowiadają wyśrubowanym parametrom dotyczącym limitowanego oświetlenia, temperatury i wilgotności oraz szeroko pojętego bezpieczeństwa. Elementy ekspozycji są minimalistyczne, aby widz miał poczucie bezpośredniego obcowania z oryginalnymi dziełami sztuki. Służy też temu m.in. wysokiej klasy szkło antyrefleksyjne eliminujące niepożądane odbicia. Najważniejszą rolę w przestrzeni nowego Skarbcza odgrywa światło, które

buduje niepowtarzalną atmosferę wystawy – wyjaśnia Dariusz Nowacki, kurator nowego Skarbcza Koronnego, autor koncepcji i scenariusza wystawy.

Bogactwo eksponatów

Najstarszym wyeksponowanym w Skarbcu dziełem jest ceramiczna amfora z tańczącym mężczyzną powstała w Grecji w VI wieku przed naszą erą – to dar prof. Karoliny Lanckorońskiej z 2000 roku. Najmłodszym – srebrny Orzełek Królestwa Polskiego, dodany w 1829 roku do miecza poświęcanego Janowi III Sobieskiemu, którego użył car Mikołaj I, koronując się na króla Polski. Został on rewindykowany z ZSRR wraz z mieczem triumfatora spod Wiednia po wojnie polsko-bolszewickiej i przekazany na Wawel w 1928 roku.

Na wystawie znajdują się także wyjątkowe depozyty. Z Muzeum Książąt Czartoryskich pochodzi m.in. głównia miecza poświęcanego przysłanemu Stefanowi Batoremu przez Grzegorza XIII. Ze Skarbcza Katedry na Wawelu – berło wyjęte kilka lat temu z grobu Konstancji Austriaczki, drugiej żony Zygmunta III Wazy. Obok tego wyjątkowego zabytku pokazano także złoty łańcuch zdobiony emalią, wyjęty z trumny królowej w 1791 roku.

Miecz poświęcany z pochwą i pasem oraz kapelusz poświęcany, fot. Dariusz Błażewski

Chorągiew nadworna z czasów Zygmunta Augusta, fot. Tomasz Śliwiński

To arcydzieło europejskiego jubilerstwa zakupiono do zbiorów Zamku Królewskiego na Wawelu od Lubomirskich w 1936 roku.

W ostatnich dwóch latach Zamek Królewski na Wawelu kupił dzieła sztuki złotniczej za ponad pięć milionów złotych. – *Skarbcowe zbiory wzbogaciliśmy do ostatniej chwili. W maju bieżącego roku zakupiono od prywatnych kolekcjonerów kilka wysokiej klasy sreber z najlepszych ośrodków wytwórczości, w tym augsburski puchar z końca XVI i norymberską solniczkę z połowy XVII wieku* – mówi Dariusz Nowacki. – *Zamek otrzymał też specjalne dary od osób prywatnych, które postanowiły wzbogacić naszą nową ekspozycję. To piękne, wspaniałe gesty i wielkie wyróżnienie dla Zamku – naszym darczyńcom jesteśmy niezwykle wdzięczni* – dodaje dyrektor Andrzej Betlej.

Najważniejsze chorągwie

W pierwszej z dwunastu sal nowego Skarbcu, zatytułowanej „Znaki państwowe”, znajduje się zbiór staropolskich chorągwi, zaprezentowany po długo trwającej konserwacji. Wśród nich wyróżnia się najstarsza i największa dotrwała w oryginale chorągiew, wykonana na ślub Zygmunta Augusta z Katarzyną Habsburżanką i jej koronację w 1553 roku. Na tej samej uroczystości premierę miały słynne arrasy – kilka z nich zaprezentowano w nowym Skarbcu. Ta szczególna chorągiew, określana mianem

nadwornej lub państwowej, pełniła funkcję insygnialną w ceremoniale państwowym i była używana podczas koronacji, hołdów lennych czy pogrzebów władców. Stanowi dziś jedno z najważniejszych artystycznych świadectw potęgi ostatnich Jagiellonów.

Obok niej – po raz pierwszy po wojnie – wystawiono jedwabną, malowaną z użyciem złota chorągiew konfederacji krakowskiej Jana Kazimierza Wazy. W 1657 roku wręczyli ją królowi na ratuszu w Krakowie przedstawiciele patriotycznej konfederacji obywateli miasta na znak ich wierności „przeciw wrogom” w wojnie polsko-szwedzkiej.

Tym bezcennym pamiątkom historycznym towarzyszy chorągiew miasta Gdańska z przełomu wieków XVII i XVIII, jedyny tego rodzaju zabytek z okresu staropolskiego. Jego walory pozwalają wyobrazić sobie, czym była wtedy ta nadbałtycka metropolia.

Najcenniejsze w Skarbcu

Szczerbiec – miecz koronacyjny polskich władców i najważniejsze zachowane insygnium królewskie – jest prezentowany w gotyckiej Sali Jadwigi i Jagiełły, w której przez wieki przechowywano insygnia koronne. – *Nowoczesną gablotę na Szczerbiec przygotowano już dwa lata temu. Teraz ograniczyliśmy jednak liczbę obiektów w sali, by zredukować ilość bodźców, które mogłyby przeszkadzać w kontemplacji tej najcenniejszej polskiej pamiątki histo-*

Fot. Jeremi Dobrzański

Szczerbiec, fot. Dariusz Błażewski

rycznej. Można powiedzieć, że dla Szczerbca stworzono swego rodzaju sanktuarium – mówi prof. Andrzej Betlej.

Osobna sala mieści najcenniejsze pamiątki po Janie III Sobieskim. To przede wszystkim dar króla Francji Ludwika XIV, czyli wspaniały płaszcz kawalera Orderu Świętego Ducha, który będzie można zobaczyć w pełnej krasie, ze wszystkich stron. Towarzyszą mu oznaki zaszczytne przysłane przez papieża Innocentego XI – czyli miecz poświęcony wraz z pochwą i pasem, kapelusz poświęcony, a także paradna broń ze zbrojowni króla w Żółkwi. Wszystkie wspomniane zabytki znajdują się w zbiorach wawelskich od 1928 roku.

W Skarbcu prezentowane są pamiątki historyczne związane przede wszystkim z Rzeczpospolitą Obojga Narodów, ale także przedmioty ważne dla innych nacji. Należy do nich miecz, który królewicz Władysław Zygmunt Waza ofiarował Piotrowi Konaszewiczowi-Sahajdacznemu, przywódcy Kozaków, walczącemu z Turkami po stronie Rzeczypospolitej. To jeden z najcenniejszych zabytków świadczących o dążeniu Ukraińców do samostanowienia.

Dotrzeć do współczesnego odbiorcy

Wyjątkowy charakter zbiorów wymaga specjalnej ekspozycji, dostosowanej do rangi cymeliów oraz do oczekiwań współczesnego odbiorcy. Skarbcowe kosztowności są więc opatrzone komentarzami wyjaśniającymi ich znaczenie i walory. Wystawa jest dostępna dla wszystkich grup wiekowych i osób z niepełnosprawnościami (w tym ruchową i wzroku). Przygotowano ścieżki zwiedzania i edukacyjne oraz zajęcia dla różnych odbiorców, w tym infografiki i animacje. W przestrzeni wystawy znajdują się punkty edukacyjne, które poszerzają wiedzę na temat wybranych

zabytków lub zagadnień. Dla zwiedzających przygotowano także kopie wybranych zabytków, aby mogli dokładniej poznać technikę ich wykonania, fakturę, kształt czy ciężar. Powstał też zróżnicowany program wydarzeń edukacyjnych i interpretacyjnych, który będzie poszerzany przez cały czas trwania wystawy, by osoby pragnące lepiej poznać znaczenie Skarbcza i zgromadzone w nim zabytki mogły skorzystać z odpowiednich materiałów. Spotkania odbywać się będą w ramach takich cykli, jak: oprowadzania z konserwatorem, spotkania z kustoszem, oprowadzania tematyczne, spotkania dla młodzieży i dorosłych, wykłady czy wawelskie spotkania z historią i sztuką.

Każdego wieczoru w dniach 1–3 lipca od godz. 21.30 aż do godz. 24.00 na dziedzińcu arkadowym będzie wyświetlany spektakularny mapping poświęcony historii Skarbcza Koronnego Rzeczypospolitej. 2 lipca odbędzie się natomiast gra terenowa zatytułowana „Klucz do Skarbcza”, którą poprowadzą studenci historii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

– *Zainaugurowana w grudniu 2021 roku współpraca z Zamkiem Królewskim na Wawelu to ważny element działań PGE mających na celu promocję polskiej kultury. Nowy Skarbiec Koronny, otwarty dzięki naszemu wsparciu, jest wyjątkowym w skali kraju zbiorem unikatowych narodowych pamiątek historycznych, wśród których znajduje się jeden z najcenniejszych zabytków w Polsce – Szczerbiec – miecz koronacyjny polskich królów. Jestem przekonany, że nasza współpraca z Zamkiem na Wawelu służy nie tylko promowaniu Krakowa i regionu, ale również przyczynia się do rozwoju i promocji naszej historii i kultury poza granicami kraju* – mówi Wojciech Dąbrowski, prezes zarządu PGE Polskiej Grupy Energetycznej.

PGE Polska Grupa Energetyczna jest Mecenasem Edukacji Nowego Skarbcza Koronnego.

Skarbiec w liczbach

Dotychczas powierzchnia Skarbcza Koronnego wynosiła 223 m². Nowy Skarbiec Koronny – dzięki przejęciu pomieszczeń po Archiwum Narodowym – ma powierzchnię o 365 m² większą, czyli łącznie 588 m². Liczba eksponatów prezentowanych w Skarbcu to około 800.

Dotychczasowe koszty poniesione na realizację Nowego Skarbcza Koronnego Zamku Królewskiego na Wawelu wyniosły około 14 mln zł. Dotacja celowa MKiDN to natomiast 12 800 000 zł.

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

Mecenas Edukacji
Nowego Skarbcza Koronnego

Polska Grupa Energetyczna

Partnerzy wystawy

Partner promocyjny

ams

Patroni medialni

POLSKIE
RADIO

Radio
Kraków

DZIENNIK POLSKI

Kraków Culture

SPOTKANIA
Z ZABYTKAMI

Kontakt dla mediów

Paweł Doś

Rzecznik prasowy Zamku Królewskiego na Wawelu

tel. 519 688 998

pawel.dos@wawelzamek.pl

Opracowanie tekstów

Paweł Doś, Izabela Bilińska-Socha

Opracowanie graficzne, skład i łamanie

Józefina Wiśniewska